

WOJCIECH SYCH

WPLYW POKRZYWDZONEGO
NA TOK POSTĘPOWANIA
PRZYGOTOWAWCZEGO
W POLSKIM PROCESIE KARNYM

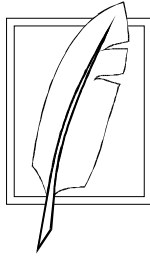


MONOGRAFIE ZAKAMYCZA



ZAKAMYCZE 2006

WPŁYW POKRZYWDZONEGO
NA TOK POSTĘPOWANIA
PRZYGOTOWAWCZEGO
W POLSKIM PROCESIE KARNYM



W serii **MONOGRAFIE ZAKAMYCZA** ukazały się:

Sławomir Steinborn
**POROZUMIENIA W POLSKIM
PROCESIE KARNYM**

Ewa Kruk
**WYROK SKAZUJĄCY SĄDU PIERWSZEJ INSTANCJI
W TRYBIE ART. 335 K.P.K.**

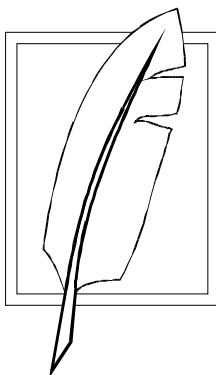
Monika Klejnowska
**OSKARŻONY JAKO OSOBOWE ŹRÓDŁO
INFORMACJI O PRZESTĘPSTWIE**

Ewa Gruza
**OCENA WIARYGODNOŚCI ZEZNAŃ ŚWIADKÓW
W PROCESIE KARNYM**

Maria Szafraniec
**PRZEKROCZENIE GRANIC OBRONY KONIECZNEJ
W POLSKIM PRAWIE KARNYM**

WOJCIECH SYCH

WPLYW POKRZYWDZONEGO
NA TOK POSTĘPOWANIA
PRZYGOTOWAWCZEGO
W POLSKIM PROCESIE KARNYM



KANTOR
WYDAWNICZY
ZAKAMYCZE

ZAKAMYCZE 2006

Stan prawny na 28 lutego 2006 r.

Redakcja:
Dagmara Wachna

Redakcja serii:
Alicja Pollesch

Wydawca:
Justyna Kossak

Skład, łamanie:
4 Strony Świata

Copyright by
Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE
oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych sp. z o.o. 2006

Redakcja:
ul. Zacisze 7, 31-156 Kraków
tel. (12) 630.46.00
e-mail: redakcja@zakamycze.com.pl
www.zakamycze.com.pl

ISBN: 83-7444-183-6

wydanie I
cena: 49,00 zł

Druk i oprawa: Drukarnia Diecezjalna Sandomierz, ul. Żeromskiego 4, 27-600 Sandomierz

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Akty prawne	9
Periodyki	10
Inne	11
Wstęp	13
CZĘŚĆ PIERWSZA	
Pojęcie pokrzywdzonego	17
Rozdział I	
Ewolucja statusu pokrzywdzonego w prawie karnym	19
Rozdział II	
Treść i zakres pojęcia w świetle definicji ustawowej (art. 49 § 1 k.p.k.)	30
Rozdział III	
Pokrzywdzony jako strona w postępowaniu przygotawczym	52
CZĘŚĆ DRUGA	
Wpływ osoby pokrzywdzonej przestępstwem na wszczęcie postępowania przygotowawczego	67
Rozdział IV	
Pokrzywdzony jako źródło informacji o popełnionym przestępstwie	69
1. Złożenie przez pokrzywdzonego zawiadomienia o przestępstwie	69

2. Obowiązek poddania się przez pokrzywdzonego oględzinom i badaniom	83
Rozdział V	
Wniosek o ściganie sprawcy przestępstwa	89
1. Uwagi ogólne	89
2. Złożenie wniosku o ściganie sprawcy przestępstwa	92
3. Cofnięcie wniosku o ściganie sprawcy przestępstwa	108
Rozdział VI	
Udział pokrzywdzonego w postępowaniu sprawdzającym	115
Rozdział VII	
Podjęcie przez organ ścigania decyzji o wszczęciu albo o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia	123
1. Uwagi ogólne	123
2. Znaczenie i skutki decyzji o wszczęciu oraz znaczenie decyzji o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia	133
CZĘŚĆ TRZECIA	
Wpływ pokrzywdzonego na tok śledztwa lub dochodzenia po jego wszczęciu	139
Rozdział VIII	
Uprawnienia pokrzywdzonego w toczącym się śledztwie lub dochodzeniu	141
1. Uwagi wstępne	141
2. Prawo do zapoznania się z aktami sprawy	142
3. Prawo do złożenia wniosku o dokonanie czynności i do wzięcia w niej udziału	146
4. Inne uprawnienia pokrzywdzonego w toku śledztwa lub dochodzenia	154
Rozdział IX	
Pokrzywdzony wobec zawieszenia śledztwa (dochodzenia)	159

CZĘŚĆ CZWARTA

Wpływ pokrzywdzonego na zakończenie postępowania przygotowawczego	179
--	------------

Rozdział X**Pokrzywdzony wobec zamknięcia śledztwa**

lub dochodzenia	181
1. Uwagi ogólne	181
2. Rola pokrzywdzonego w czynnościach zamknięcia śledztwa lub dochodzenia	187

Rozdział XI

Uprawnienia pokrzywdzonego w związku z merytorycznym zakończeniem postępowania przygotowawczego	195
--	------------

1. Odmowa wszczęcia i umorzenie śledztwa lub dochodzenia
2. Sporządzenie i wniesienie skargi

Rozdział XII

Możliwość wzruszenia prawomocnych decyzji umarzających postępowanie przygotowawcze	262
---	------------

Uwagi końcowe	271
----------------------------	------------

Bibliografia	277
---------------------------	------------

Wykaz skrótów

Akty prawne

- d. k.k.** — ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. — Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.)
- d. k.p.k.** — ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. — Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 z późn. zm.)
- k.c.** — ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.k.** — ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.w.** — ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- k.p.k.** — ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.r.o.** — ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. — Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.)
- u.p.n.** — ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm.)
- u.p.nark.** — ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485)
- u. św. kor.** — ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (Dz. U. Nr 114, poz. 738 z późn. zm.)
- u. Tr. St.** — ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 925 z późn. zm.)

Periodyki

- Acta U. Wr.** — Acta Universitatis Wratislaviensis
Annales UMCS — Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
Biul. SN — Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
M.P. — Monitor Polski
NP — Nowe Prawo
OSN — Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego
OSNKW — Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna i Izba Wojskowa
OSNPG — Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSN Prok. i Pr. — Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego, dodatek do „Prokuratury i Prawa”
OSP — Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika — Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Cz. PKiNP — Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Pal. — Palestra
PiP — Państwo i Prawo
Prob. Krym. — Problemy Kryminalistyki
Prob. Pr. K. — Problemy Prawa Karnego
Prob. Praw. — Problemy Praworządności
Prok. i Pr. — Prokuratura i Prawo
Przegl. Pr. K. — Przegląd Prawa Karnego
PS — Przegląd Sądowy
Prz. Sejm. — Przegląd Sejmowy
RPEiS — Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
SKKiP — Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
St. Praw. — Studia Prawnicze
WPP — Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNIBPS — Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZOSN — Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego

Inne

Dz. U. — Dziennik Ustaw

SA — Sąd Apelacyjny

SN — Sąd Najwyższy

TK — Trybunał Konstytucyjny

Wstęp

Proces karny jest zjawiskiem dynamicznym. Z istoty swej, na skutek pewnych zdarzeń, rozwija się w czasie, tworząc ciąg faktów o dającym się oznaczyć początku i końcu. Zmierzając do celu, jakim jest wydanie prawidłowego orzeczenia co do przedmiotu, proces karny ulega przekształceniom zależnym od składających się nań faktów i ich skutków. One zaś, tworząc pewne zespoły o takich samych lub zbliżonych cechach, pozwalają na wyodrębnienie w ramach procesu karnego określonych części, następujących po sobie kolejno.

W doktrynie utrzymała się koncepcja podziału procesu karnego na trzy zasadnicze części nazwane stadiami. Wyróżniamy więc: postępowanie przygotowawcze, postępowanie jurysdykcyjne i postępowanie wykonawczo–likwidacyjne, w ramach których, przy uwzględnieniu pewnych granicznych zdarzeń lub czynności procesowych, M. Cieślak wyodrębnił także podstadia, fazy i podfazy¹. W tej kwestii istotny jest w literaturze pogląd S. Kalinowskiego, wyróżniającego — z punktu widzenia kolejności dokonywanych czynności procesowych — pięć stadiów procesu: postępowanie przygotowawcze, postępowanie przejściowe, postępowanie główne, postępowanie kontrolne i postępowanie wykonawcze². Koncepcja ta nie znalazła zwolenników, głównie — jak się wydaje — ze względu na opisywane odrębne stadium przejściowe, nieznajdujące odzwierciedlenia w systematyce kodeksowej.

¹ M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, s. 52 i n.

² S. Kalinowski, *Przebieg procesu karnego*, wyd. II, Warszawa 1961, s. 5 i n. Autor ten później wypowiedział się jednak za wyodrębnieniem trzech stadiów: przygotowawczego, rozpoznawczego i wykonawczego, zob. S. Kalinowski, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981, s. 32.

Proces karny bywa także dzielony na cztery stadia: postępowanie przygotowawcze, postępowanie główne — przed sądem pierwszej instancji, postępowanie odwoławcze — przed sądem drugiej instancji i postępowanie wykonawcze. U źródeł tak dokonanego podziału leżą zadania stojące przed poszczególnymi etapami procesu i związane z nimi funkcje: przygotowawcza, rozpoznawcza i decyzyjna, kontrolna oraz wykonawcza, jak również rozróżnienie organów procesowych prowadzących postępowanie w tych stadiach³.

Jednak najczęściej spotyka się w literaturze podział procesu karnego na trzy stadia: przygotowawcze, rozpoznawcze, zwane też jurysdykcyjnym, oraz wykonawcze⁴. Podział ten opiera się na kryterium stosunków istniejących pomiędzy uczestnikami procesu, a w szczególności stosunku między stronami a panem procesu⁵. W każdym z tak wyróżnionych stadiów mianem *dominus litis* określa się inny podmiot.

Nie wdając się w tym miejscu w bardziej szczegółowe rozważania, wypada tylko opowiedzieć się za tym ostatnim podziałem, podkreślając jego przejrzystość i funkcjonalność, a także przydatność przy dokonywaniu dalszych podziałów.

Wśród wszystkich stadiów dają się wyróżnić drobniejsze części procesu, składające się z poszczególnych etapów procesowych. W konsekwencji powstaje ciąg powiązanych z sobą zdarzeń, charakteryzujących się tym, że zaistnienie każdego z nich zależy od wystąpienia poprzednich. Ten ciąg rozwijających się w czasie faktów procesowych bywa w literaturze określany w rozmaity sposób⁶. W niniejszej pracy przyjąłem nazwę **tok (procesu, postępowania)**,

³ W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, wyd. III, Toruń 1985, s. 50–51; tenże, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000, s. 29–30; S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, wyd. VII, Warszawa 2003, s. 461–462.

⁴ Tak np. M. Cieślak, *Polska procedura karna...*, s. 54–55; M. Lipczyńska (w:) Z. Kegel, A. Kordik, M. Lipczyńska, *Polski proces karny, cz. I, Zagadnienia ogólne*, Warszawa–Wrocław 1971, s. 14; L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej*, Warszawa 1953, s. 45; S. Śliwiński, *Polski proces karny...*, s. 315–316; K. Marszał (w:) K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 380–381.

⁵ M. Cieślak, *Polska procedura karna...*, s. 66; M. Lipczyńska (w:) Z. Kegel, A. Kordik, M. Lipczyńska, *Polski proces karny, cz. I...*, s. 26.

⁶ S. Waltoś określa to mianem przebiegu procesu, *Proces karny...*, s. 461, M. Cieślak — mianem drogi procesu, *Polska procedura...*, s. 52, a K. Marszał — mianem toku procesu, zob. K. Marszał (w:) K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny...*, s. 380 i n.

gdyż najwierniej — jak sądzę — odzwierciedla ona dynamikę opisywanego zjawiska.

Wspomniane „toczenie się”, które dotyczy w takiej samej mierze wszystkich stadiów procesu, będzie przedmiotem dalszych rozważań wyłącznie w obszarze postępowania przygotowawczego. Biorąc jednak pod uwagę panujące w tym stadium stosunki procesowe pomiędzy stronami a panem procesu, w dalszej części będę rozpatrywać dynamikę postępowania przygotowawczego z pozycji pokrzywdzonego, a ściślej — z punktu widzenia uprawnień pokrzywdzonego oddziałujących na tę dynamikę.

Na postępowanie przygotowawcze składają się trzy następujące po sobie fazy: pierwsza — obejmująca czynności do momentu wydania postanowienia o wszczęciu bądź o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, druga — śledztwo (dochodzenie) właściwe i trzecia — zakończenie postępowania przygotowawczego⁷.

Istotą rozpatrywanych zagadnień będzie więc możliwość wpływania przez pokrzywdzonego na „przechodzenie” postępowania przygotowawczego do kolejnych faz, jak również jego uprawnienia związane z merytorycznym zakończeniem tego stadium, albowiem sytuacja pokrzywdzonego w tej ostatniej fazie ma bardzo istotne znaczenie dla dynamiki całego procesu karnego.

Poza zakresem rozważań znajdują się wobec tego inne zagadnienia procesowe dotyczące pokrzywdzonego, w szczególności większość jego uprawnień i obowiązków w sferze dowodowej. Omówienie w niniejszej pracy obowiązku poddania się przez pokrzywdzonego oględzinom i badaniom, a także omówienie niektórych uprawnień w zakresie czynności dowodowych (art. 315–318 k.p.k.) nie jest odstępstwem od tak przyjętego założenia. Zagadnienia te bowiem przedstawione będą wyłącznie w aspekcie dostarczania i gromadzenia przez pokrzywdzonego informacji o przestępstwie i wpływania w ten sposób na decyzje organów ścigania w zakresie wszczęcia, a później zakończenia postępowania przygotowawczego.

Dla podjętej próby omówienia wpływu pokrzywdzonego na dynamikę przygotowawczego stadium procesu niezbędne jest przedstawienie pełnego „pochodu” wydarzeń procesowych składających

⁷ M. Cieślak, *Polska procedura karna...*, s. 56 i n.